

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: «**Динаміка мотивації навчання
у молодшому шкільному віці**»

Виконала: студентка II курсу
магістратури
групи РОб2-М17z
Спеціальності 013 Початкова освіта
Демедюк Лідія Василівна

Керівник **Столяренко О.Б.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Каньоса Н.Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	8
1.1. Проблема мотивації у вітчизняних та зарубіжних психологічних дослідженнях	8
1.2. Характеристика особливостей розвитку особистості та діяльності у молодшому шкільному віці	23
1.3. Мотивація як провідний компонент навчальної діяльності молодших школярів	33
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	49
2.1. Мета, завдання методика та організація констатувального етапу дослідження.....	49
2.2. Дослідження динаміки основних мотивів навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	58
2.3. Дослідження динаміки соціальних і пізнавальних мотивів навчання молодших школярів.....	63
Висновки до розділу 2	70
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	72
3.1. Обґрунтування програми формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	72
3.2. Зміст та структура програми формування позитивної мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку	77
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасному українському суспільстві відбувається ряд важливих суспільно-політичних і соціокультурних перетворень. Виховання всебічно розвиненої, активної, творчої та гармонійної особистості постає перед педагогами та психологами як основне стратегічне завдання, визначене в законі України «Про освіту» та «Державній національній програмі «Освіта». Особистісно орієнтована філософія освіти в умовах сьогодення має бути спрямована на створення належних умов для розвитку психіки дитини, максимальної реалізації її творчого потенціалу, на задоволення її потреби у самоутвердженні, самореалізації та самоактуалізації у навчально-пізнавальній діяльності.

Розширення освітнього простору та трансформація усіх сфер життєдіяльності суспільства вимагають від підростаючого покоління вміння орієнтуватися у швидкоплинному потоці інформації та ефективно здобувати нові знання. У зв'язку з цим зростає інтерес дослідників до психологічних чинників ефективності навчальної діяльності школярів, зокрема до проблеми формування позитивної мотивації навчання у молодшому шкільному віці.

Навчальна мотивація відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна навчальна діяльність, розвиток здатності і потреби до самовдосконалення та самоосвіти. Саме у молодшому шкільному віці закладається основа для подальшого учіння школяра і часто від бажання вчитися у початковій школі залежить і прагнення до саморозвитку і навчання протягом усього подальшого життя.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показує, що проблема мотивації знайшла досить глибоке відображення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених (Л. Божович, М. Боришевський, Ю. Гільбух, Т. Гордєєва, Є. Ільїн, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, М. Матюхіна, А. Маркова, С. Рубінштейн, В. Семиченко, Х. Хекхаузен, П. Якобсон). У даних роботах розкрито сутність мотиваційних процесів, їх структуру, види, типологічні та динамічні характеристики, стратегії і тактики формування, методи дослідження.

Проблема динаміки мотивації привернула особливу увагу дослідників. Значний внесок у вивчення проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів зробили вітчизняні вчені М. Алексєєва, М. Дригус, С. Дрозденко, М. Занюк, Н. Зубалій, О. Скрипченко. Зокрема, розкриті структурні, змістовні та динамічні характеристики мотивів учіння дітей шестирічного віку, особливості та тенденції розвитку ставлення до учіння у молодших школярів з різною успішністю, умови цілеспрямованого формування позитивної мотивації учіння. Психологічні дослідження онтогенезу мотивації (С. Канюк, Т. Марютіна, С. Москвичов, Л. Божович, Є. Ільїн) дали змогу виділити групи мотивів, які лежать в основі здійснення навчальної діяльності. Формування мотивації учіння через організацію діяльності стало предметом вивчення в руслі досліджень під керівництвом П. Гальперіна, В. Давидова, Д. Ельконіна, Н. Талізінної. Виникнення феномену «мотиваційного вакууму» розкрито в роботах вітчизняних дослідників М. Алексєєвої, О. Дусавицького, О. Киричук, М. Матюхіної, А. Маркової, В. Мерліна, В. Моргуна.

Водночас, на тлі багатогранності вивчення проблеми мотивації навчальної діяльності, не до кінця з'ясованим залишається місце мотивів учіння серед інших психологічних і соціально-педагогічних детермінант, досі не виступала предметом спеціального дослідження динаміка розвитку різних категорій мотивів упродовж початкової ланки освіти та її вплив на навчальну успішність молодшого школяра.

Отже, соціальна значущість проблеми та її недостатня наукова розробленість зумовили вибір теми нашого дипломного дослідження: **«Динаміка мотивації навчання у молодшому шкільному віці».**

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера молодших школярів.

Предмет дослідження – розвиток мотивації молодших школярів у навчальній діяльності.

Гіпотеза дослідження. Припускається, що мотиви навчальної діяльності молодших школярів змінюються з віком і залежать від тих зрушень, які

відбуваються у внутрішній структурі особистості, а також від зовнішніх обставин їх життєдіяльності.

Для досягнення мети та перевірки гіпотези дослідження поставлено такі **завдання:**

1. Проаналізувати і систематизувати існуючі методологічні й теоретичні підходи до дослідження проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів.
2. Охарактеризувати особливості особистісного розвитку у молодшому шкільному віці, висвітлити роль мотивації у навчальній діяльності молодшого школяра.
3. Обґрунтувати систему методичних прийомів та діагностичних методик для визначення динаміки мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.
4. Дослідити особливості мотивації молодших школярів з високим та низьким рівнем успішності.
5. Визначити основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці.
6. Встановити залежність мотивації навчання молодших школярів від особистості впливу педагога.
7. Визначити основні чинники, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання.
8. Розробити програму формування позитивної мотивації навчальної діяльності молодших школярів.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення вітчизняної психології про розвиток особистості в діяльності та спілкуванні (Б. Ананьєв, Л.Виготський, Г.Костюк, О.Леонт'єв, С.Максименко, С.Рубінштейн, О.Скрипченко); роботи зарубіжних і вітчизняних учених, у яких відображено особливості розвитку особистості молодшого школяра (М. Боришевський, К. Платонов, С. Рубінштейн, П. Чамата); дослідження, в яких висвітлено особливості діяльності освітніх закладів та сутність гуманістичної парадигми освіти (О.Бондарчук, М.Боришевський,

О.Дусавицький, Л.Карамушка, В.Моргун, В.Семиченко, Ю.Приходько); концептуальні положення, які розкривають сутність психологічної готовності педагога до конструктивного розвитку (О.Бондарчук, Н.Коломінський, Р.Шакуров); психологічні засади впровадження в практику навчально-виховної діяльності закладів освіти особистісно-орієнтованих психотехнік (М.Вовчик-Блакитна, О.Запорожець, Г.Костюк, В.Котирло, С.Кулачківська, С.Ладивір, С.Максименко).

Методи дослідження. У процесі реалізації задач дослідження на всіх його етапах використовувались наступні методи:

- *теоретичні*: аналіз, систематизація, узагальнення даних психолого-педагогічної літератури для розроблення теоретичних підходів до дослідження психологічних особливостей мотивації навчальної діяльності;
- *емпіричні*: спостереження, аналіз продуктів діяльності, тестування, бесіда, анкетування;
- *кількісної обробки даних*: визначення відсоткових співвідношень та середніх значень;
- *інтерпретаційні*: якісний аналіз, встановлення структурних зв'язків, що мали на меті детальне вивчення основних чинників, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання молодших школярів, узагальнення даних.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів полягають у тому, що: *подальшого розвитку набрали* уявлення про класичні та сучасні методологічні підходи до дослідження проблеми мотивації навчальної діяльності молодших школярів; *уточнено поняття* «мотиваційна сфера особистості» як складноструктурованого та багатофункціонального феномену; *охарактеризовано* особливості особистісного розвитку у молодшому шкільному віці; *висвітлено* роль мотивації у навчальній діяльності молодшого школяра, *обґрунтовано* систему методичних прийомів та діагностичних методик для визначення динаміки мотивації навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку; *розроблено комплекс методик* для дослідження особливостей

мотивації молодших школярів з високим та низьким рівнем успішності; *визначено* основний тип навчальної мотивації у молодшому шкільному віці; *встановлено* залежність мотивації навчання молодших школярів від особистостого впливу педагога, *визначено* основні чинники, які мають вплив на формування позитивної мотивації навчання; *розроблено програму* формування позитивної мотивації навчальної діяльності молодших школярів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дипломного дослідження та запропонована автором комплексна психодіагностична методика і програма формування позитивної мотивації навчальної діяльності молодших школярів можуть бути використані: у процесі психологічної підготовки директорів шкіл в системі післядипломної освіти; для розробки індивідуальних програм розвитку успішної педагогічної діяльності; при підготовці шкільних психологів до роботи з учителями початкових класів. Теоретичні та експериментальні результати дослідження стануть у нагоді для професійної підготовки майбутніх педагогів при вивченні навчальних курсів «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Педагогічна психологія».

Апробація результатів дослідження. Участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції» (Тернопіль, 19 - 20 жовтня 2018 р.).

Участь у II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (Кам'янець-Подільський, 23 - 24 жовтня 2018 р.).

Публікації. Демедюк Лідія. Особливості міжособистісних взаємин у колективі сільської малокомплектної школи / Лідія Демедюк // Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / упорядник Г.К.Радчук. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. – С. 38-41.

Демедюк Лідія. Психологічні передумови розвитку моральної свідомості у дитячому віці / Лідія Демедюк // Від творчого педагога до творчої дитини:

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції / упорядник Н.Г.Каньоса. – Кам'янець- Подільський : КПНУ ім. Івана Огієнка, 2018. – С. 41.

Структура та обсяг дипломної роботи. Структура та обсяг дипломної роботи зумовлені логікою розв'язання поставленої мети дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (102 найменування), додатків. Обсяг роботи 103 сторінки, з яких 87 - основний текст. Робота містить 8 таблиць і 6 додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М. И. Мотивы навчання учнів: Посібник для вчителів / М.І.Алексеева. – Київ : Либідь, 2016. – 120 с.
2. Ананьев Б.Г. Общие вопросы социологической и психологической теории личности / Борис Герасимович Ананьев // Психология личности. – Т.2. – Самара: Изд. дом «Барах-М», 2013. – С. 52-73.
3. Асмолов А.Г. Психология личности: Учебник / А.Г.Асмолов. – Москва : Изд-во МГУ, 2009. – 367с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2013. – 344 с.
5. Бобровикова О.Н. Зарубежная школа: авторский поиск, эксперименты, находки / О.Н. Бобровикова, Н.С.Дежникова, Е.Н. Ришар. – Москва : Просвещение, 2009. – 246 с.
6. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком / Алексей Александрович Бодалев. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2011. – С. 35-36.
7. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка / Л.И.Божович// Изучение мотивации детей и подростков. – Минск : ЮНИТИ, 2012. – 591 с.
8. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л.И.Божович // Вопросы психологии. – 1989. – № 2. – С. 49-51.
9. Боков П.С. Мотивація навчання молодших школярів / П.С.Боков. – Київ : Либідь, 2011. – 104 с.
10. Боришевский М.И. Развитие нравственных убеждений школьников / Мирослав Иосифович Боришевский. – Київ : Рад. школа, 1986. – 181 с.
11. Боцманова М.Э. Самооценка как фактор нравственной саморегуляции в младшем школьном возрасте / М.Боцманова // Новые исследования по психологии. – Москва : Педагогика, 1988. – № 2. – С. 27-30.
12. Бушуева Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації / Н.Бушуева // Дошкільне виховання. – № 9. – 2007. – С. 11-13.
13. Выготский Л.С. Детская психология // Собр. соч. В 6 т. / Лев Семенович Выготский. – Москва : Педагогика, – 2014. – Т.4. – 328 с.

14. Васильева Т.А. Работа с учащимися, имеющими низкий уровень мотивации / Т.А. Васильева // Школа и производство. – 2009. – № 8. – С. 44-46.
15. Волошина В.В. Мотиви як психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів / В.В. Волошина // Психологія. Збірник наукових праць. – Випуск 13. – Київ, 2009. – С. 266-272.
16. Воронка М. Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів / М. Воронка // Початкова школа. – 2008. – № 4. – С. 21-24; №5. – С. 28-31.
17. Воронова Н. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів / Н. Воронова // Початкова школа. – № 3. – 2017. – С.5-6.
18. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. / І.М.Дичківська. – Київ : Академвидав, 2014. – 352 с.
19. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения: Книга для учителя и родителей / Анатолий Борисович Добрович. – Москва : Просвещение, 2007. – 207 с.
20. Доронова Т. И. Воспитание детей в малокомплектных дошкольных учреждениях / Т.И. Доронова // Дошкольное воспитание. – 1994. – № 2. – С. 46-51.
21. Дубовицкая Т.Д. К проблеме диагностики учебной мотивации / Т.Д. Дубовицкая // Вопросы психологии. – № 1. – 2005. – С. 73-78.
22. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: Навчальний посібник / Т.В.Дуткевич. – Кам'янець-Подільський : АБЕТКА, 2014. – 352 с.
23. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И.Загвязинский.– Таллин : ДАНА, 2002. – С. 24-29.
24. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навчальний посібник / С.С. Занюк – Київ : Либідь, 2002. - С. 238-248.
25. Задунова Е.В. Формирование учебной мотивации младших школьников / Е.В.Задунова, А.А. Омельченко // Начальная школа. – 2007. – № 2. – С. 20-21.
26. Ильин.Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб: «Питер», 2000. – 512 с.
27. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти:

- Навч. посібник / Л.М. Карамушка. – Київ : Ін-т змісту та методів навчання, 2011. – 180 с.
28. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти / Л.М. Карамушка.– Київ : Ніка-Центр, 2012. – 331 с.
 29. Кириленко В. Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів / В. Кириленко // Початкова школа. – 2012. – № 12. – С. 50-53; 2008. – № 1. – С. 56-62.
 30. Коберник Г. Л. Формування соціально-комунікативної активності учнів сільської початкової школи як соціалізація особистості / Г.Л.Коберник // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [наук. зб. /УДПУ ім. П. Тичини]. – Київ : Науковий світ, 2013. – Вип. 5. – С. 91-107.
 31. Коломинский Я. Л. Психология детского коллектива: система личных взаимоотношений / Яков Львович Коломинский. – Минск : Народна асвета, 1995. – С. 53-54.
 32. Коробко С.Л. Работа психолога з молодшими школярами: Методичний посібник / Світлана Луківна Коробко, Олександр Іванович Коробко. – Київ : Літера ЛТД, 2016. – 416 с.
 33. Корнєв М.Н. Соціальна психологія: Підручник / М.Н.Корнєв– Київ : Київська книжкова фабрика, 2009. – 304 с.
 34. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Григорій Сирович Костюк. – Київ : Рад. школа, 1989. – 280 с.
 35. Кузьменко В. У. За віком і за інтересами /В.У. Кузьменко // Дошкільне виховання. – 2013. – № 7. – С. 19-20.
 36. Лала С. Формування мотиваційного компонента навчальної діяльності як засіб створення ситуації успіху: З досвіду роботи / С. Лала // Сільська школа України. – 2007. – № 9. – С. 15-18.
 37. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев - Москва: Просвещение, 2009. – 304с.
 38. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів / М. Лук'янова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2006. – № 3-4. – С. 26-32.

39. Люблинська Г.О. Дитяча психологія / Ганна Олександрівна Люблинська. – Київ : Вища школа, 2004. – 354 с.
40. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці / С.Д. Максименко. – Київ : Наукова думка, 2014. – 224 с.
41. Малихіна О. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку / О. Малихіна // Початкова школа. – № 7. – 2002. – С.51-54.
42. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу: організаційна будова колективу. Вибрані твори / Антон Семенович Макаренко. – Київ : Наукова книга, 2012. – Т. 5. – 483 с.
43. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці / С.Д. Максименко. – Київ : Наукова думка, 2014. – 224 с.
44. Манжелій Н. М. Організаційно-педагогічні основи діяльності сільських навчально-виховних комплексів «школа – дитячий садок» / Н.М. Манжелій // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: [наук.зб. /УДПУ ім.П.Тичини].– Київ : Науковий світ, 2014.–Вип. 8.–С. 101-106.
45. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Пособие для учителя / А.К. Маркова. – Москва : Просвещение, 2010. – 212 с.
46. Матвієнко О.В. Основи виховання моралі у молодших школярів / Олена Валеріївна Матвієнко. – Київ : Стилос, 2015. – 232 с.
47. Матюхина М.В. Особенности мотивации учения младших школьников / М.В. Матюхина // Вопросы психологии. – № 1. – 1995. – С. 43-49.
48. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. Тексты / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер. – Москва : Изд-во МГУ, 2014. – С. 156-170.
49. Мерлин В.С. Лекции по психологии мотивов человека / В.С Мерлин. – Пермь : Росток, 2013. – С. 9 – 25.
50. Мильман В.З. Внутренняя и внешняя мотивация учебной деятельности / В.З. Мильман // Вопросы психологии. – 2007. – №5. – С. 129-132.
51. Молчанова Л. Познавательная мотивация в учебной деятельности младших школьников /Л. Молчанова // Учитель. – 2005. – № 1. – С. 64-68.

52. Моргун В.Ф. Мотивация личности в учебной деятельности / В.Ф. Моргун // Мотивация личности. – Москва : Изд-во МГУ, 2009. – С. 16-19.
53. Москвичев С.Г. Мотивація діяльності/ С.Г. Москвичев – Київ : Академвидав, 2009. – 132 с.
54. Мусатов С.О. Психологічний вимір педагогічної комунікації / С.О.Мусатов // Педагогіка і психологія – 2014. – №2. – С. 57-64.
55. Мясищев В.Н. Психология отношений. Избр. психол. труды / Владимир Николаевич Мясищев. – Москва : Изд-во Ин-та практической психологии – Воронеж: НПО «МОДЭК», 2005. – 365 с.
56. Наволокова Н.П. Шляхи формування мотивації на уроці / Н.П. Наволокова // Управління школою. – 2007. – № 2. – С. 16-15.
57. Нартова О. Изучение и формирование мотивации учащихся / О. Нартова // Воспитание школьников. – 2008. – № 3. – С. 9-14.
58. Нечаева О. Проблема формирования мотивации в учебной деятельности / О. Нечаева // Дайджест педагогічних ідей та технологій. - 2004. – № 1-2. – С. 25-26.
59. Непомнящая Н. И. Становление личности ребёнка / Н.И. Непомнящая. – Москва : Педагогика, 2012. – 160 с.
60. Онисюк О.А. Особливості особистісного розвитку молодших школярів / О.А.Онисюк // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток». – Луцьк: – 2016. – С.16-18.
61. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник / Л.Е.Орбан-Лембрик. – Київ : Академвидав, 2009. – 448 с.
62. Осипова И. Формирование учебной мотивации школьников / И. Осипова // Воспитание школьников. – № 8. – 2003. – С. 33-36.
63. Парфілова С. Особливості формування пізнавальної мотивації учнів початкової школи / С. Парфілова // Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка. Сер. Педагогіка – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – Вип.3. – С. 88-90.
64. Перевезій Т.В. Експериментальне вивчення мотивації директорів шкіл до

- підвищення кваліфікації / Т.В. Перевезій // Освіта і управління. – 1999. – С. 87-96.
65. Печенко І. П. Різновікова взаємодія як чинник соціалізації / І.П. Печенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Київ : Науковий світ, 2014. – Вип. 9. – С. 193-197.
 66. Присяжнюк Н.І. Мотивація навчання першокласників / Н.І. Присяжнюк // Початкова школа. – 2008. – №4. – С.10 - 15.
 67. Присяжнюк Н.І. Особливості роботи у класі-комплекті / Н.І. Присяжнюк // Початкова школа. – 1998. – №2. – С.37-39.
 68. Приходько Ю.О. Формування позитивних взаємин у дитячому колективі / Юлія Олексіївна Приходько. – Київ : Радянська школа, 1989. – 127 с.
 69. Психологічний словник / За ред. М. Г. Ярошевського. – Київ : МАУП, 2013. – 351 с.
 70. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. – Київ : Рута, 2011. – 219 с.
 71. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога / Е.И.Рогов. – Минск : МНЦОП. – 2001. – С. 203-219.
 72. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии /Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб. : ПИТЕР, 2009. – 720 с.
 73. Рудюк Н.Г. Поняття мотиву і мотивації в сучасній психології / Н.Г.Рудюк // Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М.П.Драгоманова, Випуск 14, - 2001. – С. 44-51.
 74. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки / М.В.Савчин. – Київ : Україна-Віта, 1996. – 130 с.
 75. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / – 2-ге вид., доповн., переробл. / О.Я. Савченко. – Київ : МАУП, 2009. – 226 с.
 76. Сапожникова Л. С. Самоусвідомлення – передумова підвищення моральної поведінки / Л. С. Сапожникова // Початкова школа. – 2013. – №1. – С.23.

77. Святогорова М.В. Динамика мотивации учения и адаптации к школе в младшем школьном возрасте / М.В. Святогорова // Психологическая наука и образование. – № 3. – 2000. – С. 26-31.
78. Семиченко В.А. Проблемы мотивации и деятельности человека / В.А.Семиченко. – Київ : Миллениум, 2004. – 521 с.
79. Семиченко В.А. Психология социальных отношений / В.А.Семиченко. – Київ : Магістр-S, 2007. – 168 с.
80. Сидоренко Е.В. Межличностное общение // Психология: учебник / Под ред. А.А.Крылова. – Київ : МАУП, 2012. – 259 с.
81. Сірий А.В. Мотиваційна сфера особистості як предмет психологічного дослідження / А.В. Сірий // Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М.П.Драгоманова, Випуск 14, – 2011. – С. 28-35.
82. Скороходова Н. Мотивация к учению: как управлять её развитием / Н.Скороходова // Народное образование, 2006. – № 4. – С. 193-203.
83. Скрипченко О. В. Принципи розробки методів психолого-педагогічного вивчення школярів /О.В. Скрипченко // Педагогіка і методика. – 2011. – Вип. 9. – С. 3-17.
84. Скуратівський Л. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови / Л. Скуратівський // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 24.
85. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Людмила Дмитриевна Столяренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2014. – 671 с.
86. Столяренко Л. Д. Психология и этика деловых отношений. / Людмила Дмитриевна Столяренко. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. – 422 с.
87. Сухомлинський В. О. Вибрані твори [у 5 т.] / Василь Олександрович Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1988. – Т. 2. – 319 с.
88. Троицкая О. Мотивация достижения школьников в процессе урока / О. Троицкая // Учитель. – 2007. – № 3. – С. 42-44.
89. Туріщева Л.В. Формування мотивації навчання / Л.В. Туріщева // Управління школою. – 2007. – № 2. – С. 16-1- С.16-6.

90. Ушинський К. Д. Вибрані твори [у 6 т.] / Костянтин Дмитрович Ушинський. – Київ : Педагогіка, 2004. – Т. 2. – С. 201-204.
91. Флейк-Хобсон К. Развитие ребенка и его отношений с окружающими / К.Флейк-Хобсон, Б.Е. Робинсон, П. Скин. – Москва : Республика, 2003. – 392 с.
92. Фридман Л.М. Психологический справочник учителя / Лев Моисеевич Фридман, Ирина Юрьевна Кулагина. – Москва : Просвещение, 2012. – 287 с.
93. Фромм Э. Душа человека / Эрих Фромм. – Москва : Республика, 2011. – 430 с.
94. Федоров В.Д. Ваш психологічний профіль / В.Д.Федоров. – Хмельницький : ІППО, 2004. – 112 с.
95. Фролова Н.А. Приемы активного мотивированного овладения учащимися системой знаний и способами деятельности / Н.А. Фролова // Начальная школа. – 2006. – № 2. – С. 50-51.
96. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность/ Х. Хекхаузен – Москва : Педагогика, 2006. – Т.1. – 408 с.
97. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера: Навчальний посібник / Г.Л. Чайка. – Київ : Знання, 2005, – С.233-250.
98. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – Таллин : Апрель-Пресс, 2014. – С. 378-394.
99. Шпика И.В. Учебная мотивация как показатель качества обучения младших школьников / И.В. Шпика // Начальная школа. – 2007. – № 2. – С. 18-19.
100. Юдина Н.О. Особливості дослідження мотивації навчання учнів молодшої школи / Н.О.Юдина // Обдарована дитина. – 2006. – № 9. – С. 41-61.
101. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П.М. Якобсон. – Москва : Просвещение, 2008. – С. 82.
102. Эльконин Д. Б. Детская психология / Даниил Борисович Эльконин. – Москва : Педагогика, 2016. – 328 с.